

Po maturite prišiel domov, stretol sa s Luckou, s ktorou sa od detstva mali radi. Lucka vedela, že Marek by ju darmo pýtal od jej otca, požiadala preto Marka, aby počkal, kým sa ona sama rozhodne, či sa za neho vydá. Marek musel nastúpiť na vojenčinu. Tu ho zastihla správa o matkinej smrti, ktorá už dávnejšie chorlavela.

Urban sa po Kristíninej smrti celkom opustil. Kristína bola oporou jeho života, nikdy neoloutoval, že jej dal prednosť pred majetkom. Teraz už celkom zanedbával prácu a celý deň pil. Zranil sa pri páde z rebríka a onedlho zomrel. Siroty zostali samé aj s dĺžobami. Dom a vinice kúpil na dražbe Silvester Bolebruch.

Medzi Markom a Luckou došlo k roztržke, Marek získal miesto adjunkta u veľkostatkára a odišiel na majer. Lucka sa zo vz doru a žiarlivosti rozhodla výdať sa za ženicha, ktorého jej vybral otec. Ale Marek nevedel na Lucku zabudnúť a napísal jej krásny list. Poštár Nehreš však odovzdal Lucke list až v deň jej svadby. Lucka otočila kone a v svadobných šatách utiekla z Vlčindola za Markom na majer. Zosobášili sa a Marek podal výpoved. Po svadbe sa ešte pár dní zdržali u starej matky (skúpa Verona sa k Lucke, dcére bohatého gazdu, správala veľmi milo).

Lucka sa rozišla s otcom, ktorý jej nevedel odpustiť. Ani z Markovho dedičstva nič nezostalo, jeho stará matka nedokázala udržať gazdovstvo a na majetok bola vypísaná dražba. (Dom a polia kúpili v dražbe Markovi strýkovia, ktorí na rozdiel od čestného a pracovitého Urbana boli stále bohatší a bohatší. Peniaze získali podvodom a špekuláciemi, využijúc dôverčivosť družstevníkov, okrem iných aj Urbana.) Marek a Lucka odišli zo Zelenej Misy v deň dražby – ticho ako zlodeji a s prázdnymi rukami, odnášajúc si iba svoju lásku, podobne ako Urban a Kristína pred dvadsiatimi rokmi.

Dominik Tatarka (1913–1989)

Dominik Tatarka patrí k najlepším slovenským prozaikom 20. storočia. Bol i najvýznamnejšou osobnosťou opozičnej a disidentskej literatúry v rokoch 1956–1989.

Narodil sa v roku 1913 v Drienovom. Pochádzal z roľníckej rodiny. Ešte v detstve stratil otca, a preto vyrastal v skromných pomeroch. Študoval na Karlovej univerzite v Prahe (slovenčinu a francúzštinu) a na Sorbonne v Paríži. Jeho ďalšie štúdiá na Sorbonne prerušil začiatok 2. svetovej vojny. Počas vojny pracoval ako učiteľ v Žiline a v Martine a zúčastnil sa i SNP. Po oslobodení pôsobil v rozličných kultúrnych inštitúciach (ako novinár, úradník, dramaturg) a ako profesionálny spisovateľ.

Od roku 1956 sa stal vedúcou osobnosťou boja proti stalinizmu a reformnému, opozičnému hnutiu v 60-tych rokoch. V roku 1968 nekompromisne odsúdil okupáciu Československa vojskami Varšavskej mlynky. Po roku 1968 ho preto vylúčili zo všetkých organizácií, zakázali mu publikovať, jeho knihy boli odstránené z knižníc, resp. ešte v tlačiarni zošrotované. Až do svojej smrti bol vystavený prenasledovaniu a šikanovaniu, žil neustále sledovaný Štátom bezpečnosťou. Presfahoval sa do Prahy, kde nadviazal úzke kontakty s českým disidentským hnutím. Bol jedným zo signatárov Charty 77. Jeho zdravotný stav sa stále zhoršoval, preto sa koncom 70-tych rokov vrátil do Bratislavu. Pádu komunistického režimu sa už nedožil, zomrel v Bratislave na jar roku 1989.

Do literatúry vstúpil v rokoch 2. svetovej vojny zbierkou noviel V úzkosti hľadania a novelou Panna zázračnica.

Novely zo zbierky V úzkosti hľadania (1942) odzrkadľujú vplyv existencializmu¹⁹ a surrealizmu⁵². Tatarka v nich kladie dôraz na psychológiu, na asociatívne vnemy a predstavy. Zobrazuje najmä zhoubný vplyv vojnových čias na psychiku človeka. (V novele *Pach* sa dôstojník vráti z východného frontu, ožení sa bez lásky a na svadobnej ceste prepukne v ňom šialenstvo z množstva krvavých frontových skúseností: „Po ruky a kolená som zakrvavený, som z toho smrteľne otrávený.“ Všade akoby ho sprevádzal mŕtvolný pach. Raz ho na prechádzke pri rieke zaujme podlhovastá skalka. Vezme si ju a ustavične řou brúsi dýku. Napokon vo chvíli pomätenia myseľ tou dýkou zavraždí svoju ženu.)

Surrealistická novela Panna zázračnica (1945) zachytáva atmosféru bohémskeho života mladých umelcov v medzivojnovom období. Autor tu vedome experimentuje s textom a narúša postupy tradičnej realistickej prózy. V novele prevládajú sny, alegórie, paradoxy, skutočnosť splýva s fantáziou. (Hlavný hrdina, výtvarník Peter, priateľmi prezývaný Tristan, objaví raz na stanici neznámu ženu Anabellu a zoznámi s ňou svojich priateľov-umelcov. Anabella v nich vyvoláva nepokoj a vzbudzuje túžbu, no oná im stále uniká. Podľa tejto novely – resp. podľa scénára Dominika Tatarku – natočil v roku 1966 režisér Štefan Uher rovnomený film.)

Po vojne zanechal Tatarka experimentovanie a priklonil sa k realistickým výrazovým prostriedkom. V románe Farská republika (1948) otvorene a veľmi kriticky zobrazil obdobie klérofašistickej Slovenskej republiky. Podarilo sa mu umelecky presvedčivo vykresliť taživú atmosféru týchto rokov. Hlavnou postavou knihy je mladý Tomáš Menkina, ktorý po skončení štúdií začne učiť na žilinskom gymnáziu (román má i autobiografické črty, Tatarka v ňom vychádzal z vlastných zážitkov z čias, ked učil v Žiline).

Po roku 1948 sa stal na istý čas úprimným stúpencom socializmu a socialistického realizmu. Vtedy ešte veril, že nový režim splní jeho ideály a prinesie ľudom lepší život. Jeho budovateľské romány z týchto rokov sú poznačené socialistickým schematizmom (Prvý a druhý úder – 1950, Radostník – 1954, Družné letá – 1954).

Po roku 1956 sa charakter tvorby Dominika Tatarku radikálne zmenil. Definitívne sa rozišiel s režimom aj s princípmi socialistického realizmu. Stal sa kritikom stalinizmu a nedostatkov socialistického systému. V roku 1956 vydal prvú časť politického pamfletu⁶⁰ Démon súhlasu (celé dielo vyšlo v knižnej podobe až v roku 1963). Bola to prvá literárna analýza obdobia kultu osobnosti a stalinizmu. S nelútostnou iróniou a satirou odhalil, ako